

TALABA YOSHLARDA IXTIROVIY FIKRLARNI PAYDO BO‘LISH VA ULARNI YECHISH NAZARIYASINING ASOSIY MUAMMOLARI HAQIDA

Qodirov Murodjon Yusupovich

katta o‘qituvchi

“CHizma geometriya va muhandislik grafikasi”

Farg‘ona politexnika instituti

Farg‘ona shahar, O‘zbekiston

E-mail: Qodirov@gmail.com

orcid.org/0000-0003-2266-3393

ANNOTATSIYA

Maqolada talaba yoshlarda ixtiroviy fikrlarni paydo bo‘lish va ularni yechish nazariyasining asosiy muammolari haqida

Kalit so‘zlar: moddiy yangilik , yangi jarayonlar, predmet, hoh u oziq-ovqat bo‘lsin, hoh u kiyim-kechak, bino, kitob, ko‘zoynak, stol, qog‘oz, harakatlanish vositasi, aloqa, dori, ixtiro

Har qanday moddiy yangilik va yangi jarayonlar yangi g‘oyadan boshlanadi. Bizning hayotimizdagi har qanday predmet, hoh u oziq-ovqat bo‘lsin, hoh u kiyim-kechak, bino, kitob, ko‘zoynak, stol, qog‘oz, harakatlanish vositasi, aloqa, dori va boshqalar bo‘lsin, inson ta’sirida, uning ijodi natijasida yaratilgan va nomoyon bo‘lgan. Inson tomonidan yaratilgan barcha narsalarning qachonlardir mavjud bo‘lmaganligi o‘sha narsa u vaqtda ma’lum bo‘lmaganligida. Noma’lumni ma’lum qilish – bu ijodiy jarayondir.

Yangilik yaratish jarayonining o‘ta ajablanarliligi shundaki, murakkab yangilik yaratish oson emas, sodda yangilikni yaratish esa o‘ta murakkab, ya’ni har qanday yangilik ham ijod maxsuloti bo‘lavermaydi. Bundan qat’iy nazar, ixtiroviy masalalarni hal qilishva fikrlash nazariyalarini o‘rganish bo‘yicha to‘plangan tajribalarni tahlil qilish, ijodiy fikrlashning asosiy tamoyillarini ishlab chiqish va ijodiy fikrlashga o‘rgatishning psixologik- pedagogik usullarini yaratishga imkon beradi. Rivojlangan ijodiy fikrlarsiz esa insoniyat XXI asrda yashay olmaydi.

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchi va talabalarning ijodiy fikrlashlarini rivojlantirish zarurati kamida quyidagi ikki sabablarga ko‘ra dolzarb ahamiyatga ega bo‘ladi.

Birinchidan, oliy o‘quv yurti akademik ta’limning haqiqiy hayot talabalaridan ajralib qolganligi, berilayotgan “tayyor” umumiy va kasbiy bilimlaridan hayot

amaliyotiga mos kelmasligi talabalarning o'qishga bo'lgan qiziqishlarini susayishiga sabab bo'ladi va buning oqibati sifatida olingan bilimlarning sifati pasayadi. Bu bilimlarning o'zlari ham ko'pincha ma'lumot harakteriga ega bo'lib, o'zlashtirishning reproduktiv darajasigagina taalluqli bo'lib qolmoqda.

Ikkinchidan, kattalar irodasiga bo'ysunish zarurati, o'qituvchi o'rgatgan narsaga so'zsiz ishonch, hayotiy muammolarni hal qilishning har doim samarali bo'lavermasa xam eng yengil yo'llarini topishga intilish, iloji boricha amaliy qarama-qarshiliklardan qochishga harakat qilish va shunga o'xshash bizda mustaxkam o'rnatib qolgan odatlar, ko'p hollarda, ijodiy yondashuvda ikkilanishga sabab bo'lib qolmoqda.

SHu munosabat bilan, kelajagi buyuk, xuquqiy demokratik davlat qurish maqsadiga erishishda, ta'lim tizimining asosiy vazifalardan bo'lib, yoshlarning ijodiy fikrlashlarini rivojlantirish-yangilik yaratish ko'nikmasini singdirish ularning konstruktiv ijod saloxiyati darajasining mezoni sanalmog'i lozim.

Ijodiy fikrlash inson taraqqiyotining barcha soxalarida, ayniqsa, san'at va texnikada o'ta muximdir. Koinotning asta-sekin zabt etilishi, robototexnika va kompyuter texnologiyasining yangidan-yangi avlodlarining paydo bo'lishi – bu ijodiy fikrlashning yuqori darajali maxsulotidir.

Ixtiro – inson yashovchanligining zaruriy omilidir. Odamzod bu dunyodan batamom yo'qolib ketmaslik uchun ixtiro qilishga majbur bo'lgan. u jonli tabiatdagi, ayovsiz, raqobatli hayot – mamot janglari va kurashda yangi sifatga – fikrlash qobilyatiga ega bo'la olgan yagona mavjudoddir.

An'anaviy fikrlash benihoyat konservativ, minglab yillar inson ongida yagona metod – tajriba va xatolar metodi o'rnatib qolgan. Odamlarning juda ozchiligigina, har doim yangi g'oyalarga yo'naltirilgan, yaratuvchan – konstruktiv fikrlashga moyildirlar. Ijodiy ishni to'g'ri tashkil qilinganda, inson fikrlashning kuchli tamonlaridan ham maksimal darajada foydalanilsa bo'ladi va bunda yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan xatoliklardan qochish maqsadida fikrlashning kuchsiz tamonlari ham inobatga olinadi.

Birinchi qarashda bu juda murakkab ko'rinadi. Lekin aslida esa avtomobilni boshqarishdan ham oson. Albatta, maqsadga qarab yayov yo'lga chiqib, uzoq adashib yo'l qidirib uni tapolmay va qachonlardir "samoviy olov" yo'lovchini yo'lini "yoritishi" kerak, degan umidda harakatlanishi ham mumkin. Lekin hali yurilmagan so'qmoqlardan yurakni shuvillatadigan tezlik bilan chopib o'tish samaraliroq.

Ixtirochilik masalalari xech kachon tayyor xolda bo'lmaydi chunli, texnilada foydalanish va uni rivojlantirish ko'psonli, turli – tuman masalalarni hal qilish bilan bog'liq. Bu jarayonda esa ixtiroviy masalalarni yechish nazariyasi (IMEN) metodlari qo'llaniladi.

Texnikada barcha ixtiroviy masalalar ikki turga bo'linadi: texnik tizimlarni o'zgartirish (sintez, rivojlantirish) va texnik tizimlarni o'lchash (aniqlash, parametrlarni nazorat qilish). Birinchi turdagi masalalarda energiyaning xarakter yo'nalishi har doim energiya manbaidan transmissiya orqali ishchi organga va undan buyumga o'tadi. Ikkinchi turdagi masalalarda esa, aksincha, "Buyum"dan chiquvchi axborot (ya'ni energiya yoki energiyani o'zgarishi)ni, ya'ni texnik tizimlarni yoki tabiat va texnikadagi jarayonning biz o'lchayotgan (aniqlaymiz, nazorat qilamiz) kismini ushlab talab qilinadi.

Afsuski, hayot bizdan yuqori malakali, raqobatbardosh mutaxassislar yetishtirishni talab qilib turgan shu vaqtning o'zida akademik ta'limga asoslanib tuzulgan zamonaviy o'quv dasturlarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yetarlicha e'tibor berilmayapti. Maktab va oliy dargoxlarda ijodiy jarayonni ixtiro darajasiga yetkaza olishga to'la imkon yetarli emas.

Iqtidorli talabalar bilan ish olib borishda ham, ko'p hollarda, ularning shaxsiy intellekti va sayi-harakatlarigagina tayanilmoqda.

XULOSA

Ixtiro–noyob yangilikning bunyod etilishi, u jamiyatga foyda va muallifga shon – shuxrat keltirishini aytamiz-u, lekin uni barpo etishdagi to'siqlarni qanday bartaraf qilish kerakligi to'g'risidagi nazariya va samarali usullarni keng targ'ibot qilmaymiz. SHu kabi maqsadlarni ko'zlab, uning yuzasidan yuritiladigan fikr-muloxaza va tanqidiy qarashlarni bajonu dil qabul qilishimiz zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Djumaboeva F., So'fixo'jaev N.,Tursunova Z. Talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish (O'quv – metodik qo'llanma). Andijon, 2002, 102b.
2. Salamatov Yu.P. Как statb izobretatelem? M.:Prosveщenie, 1990, 293 s.
3. Natsionalnaya programma po podgotovke kadrov. V kn.: Garmonichno razvitoe pokoleniya – osnova progressa Uzbekistana. Tashkent: SHark, 1997
4. Кадиpов М. Ю. ТАЛАБАЛАРНИНГ ОЛИМПИАДА ВА ТАНЛОВЛАРДА ИШТИРОКИ ОРҚАЛИ ГРАФИКА ФАНЛАРИДАН МУСТАҚИЛ ИШЛАРНИ ФАОЛЛАШТИРИШ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 11. – С. 289-295.
5. Yusupovich K. M. CONJUGATED METHOD FOR STUDYING THE BASICS OF THE THEORY OF THE COURSE" DRAFT GEOMETRY" //Oriental

renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – T. 1. – №. 11. – C. 386-394.

6. Kodirov M. Y. PERSPECTIVE DETERMINATOR METHOD //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – T. 1. – №. 11. – C. 395-402.

7. Kodirov M. Y. WAYS OF IMPROVING THE TECHNOLOGICAL PROCESSES OF SHEET STAMPING //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – T. 1. – №. 11. – C. 151-159.